
Teroristični napad na New York: poročila in komentarji s tendenco

Andrej Aplenc

Na začetku analize, ki se ukvarja s poročanjem medijev o terorističnem napadu na New York, je treba povedati, da različna pisanja, ki jih je moč zaslediti v slovenskih tiskanih medijih, na splošno ne zrcalijo mnenja večine Slovencev, prav gotovo pa ne odnosa in čustvovanja Slovencev ob terorističnem napadu na ZDA. Dejstvo je, da je usmeritev kateregakoli časnika pogojena z njegovim lastništvom, to je, politična in etična orientacija časnika je taka, kot zahtevajo njegovi lastniki. Tako je povsod po svetu, od *Playboya* pa do najbolj uglednih časnikov v Evropi in Ameriki. Tako je tudi v Sloveniji, pri čemer pa je treba tudi povedati, da je lastništvo, s tem pa tudi uredniški odbori časopisov, skorajda izključno pod nadzorom retencijske politične elite iz prejšnjega režima. Zato slovenski bralci nimajo na izbiro take palete časopisov kot tisti na Zahodu. Zato tudi različna pisanja v slovenskih tiskanih medijih na splošno ne odsevajo mnenja mnogih Slovencev, najmanj pa v primerih, ko so implicitno ali eksplicitno vpletene zahodne civilizacijske norme, ki se razlikujejo od norm prejšnjega režima. V teh primerih retencijska uredniška elita misli in piše v skladu s starimi, preživetimi normami eno, mnogo Slovencev pa si, v skladu z zahodnimi civilizacijskimi normami, misli drugo.

Ravno tako je treba na začetku povedati, da predstavljena analiza obsega le majhen del vseh objavljenih člankov o terorističnem napadu na ZDA. Delen razlog za to je, da za obširnejšo analizo v tem poročilu preprosto ni bilo dovolj časa, saj se je teroristični napad zgodil pred nekaj tedni. Drugi razlog pa je ta, da bo morala bolj podrobna analiza pritegniti poklicne izvedence z različnih področij. To pa zato, ker je teroristični napad presegel vse civilizacijske, pravne in politične dimenzije, na katere smo bili navajeni. Medijsko poročanje in komentiranje se je zaradi tega soočilo z nečim, na kar ni bilo niti navajeno niti pripravljeno. Dejstvo pa je, da se ob dogodku nenadejanih dimenzij pokaže, kakšne so kvaliteta, korektnost, človečnost in dostojnost od-

ziva na dogodek, kar velja tudi za medijsko poročanje. Bolj podrobna analiza bo morala zajeti profesionalne izvedence z več področij, tako da bodo vsi vidiki medijskega poročanja pravilno ovrednoteni. Avtor se je zato namenoma omejil le na nekaj jasnih in nedvoumnih primerov poročanja in komentiranja, za katere meni, da so nekorektni, tendenciozni in etično nesprejemljivi. Citirana besedila in izražene misli medijskega poročanja in komentiranja so v teh nekaj izbranih primerih jasni. Tako jasni, da ni mogoč očitek, da so citati »iztrgani« iz celotnega konteksta. Zato bo avtor odločno odklanjal vsako insinuiranje (ki ga pričakuje s strani uredniških krogov), češ da so besede »iztrgane« iz konteksta ter da pravzaprav ne pomenijo tistega, kar pravijo. Avtor je namenoma izbral le take primere, pri katerih je pomensko »iztrganje« iz celotnega konteksta zaradi jasnosti citiranega besedila nemogoče. Sicer pa je sodba prepuščena bralcu.

Medijsko stanje pred 11. septembrom 2001

Poročanje in komentiranje slovenskih medijev o terorističnem napadu na stolpnici Svetovnega trgovinskega centra v New Yorku in na Pentagon, ki se je zgodil 11. septembra 2001, odpira posebno področje za analize. Posebno zato, ker je teroristično dejanje, ob katerem je izgubilo življenje več kot tri tisoč ljudi, s stališča vseh civilizacijskih norm jasno opredeljeno: gre za teroristični zločin nad civilnim prebivalstvom, ki je brez precedensa.

To poudarjam zato, ker so se v slovenskem levici naklonjenem tisku vedno znova oglašali zagovorniki palestinskih teroristov, ki da so sicer res nekakšni teroristi, vendar pa naj bi imeli za to pravzaprav opravičilo glede na odnos izraelskih oblasti do Palestincev. V primeru terorističnega napada na ZDA, ki ga ni mogoče »opravičevati«, tako kot so nekateri (skrajno) levičarski novinarji opravičevali palestinski terorizem, ima analiza slovenskega novinarskega poročanja in komentiranja priložnost, da razlikuje med točnim in tendencioznim poročanjem, da opredeli dostojnost, politično usmeritev in subtilno propagando komentarjev ter da tudi identificira članke, ki skušajo subtilno, z zavajajočimi argumenti in ideološko obarvanim razlaganjem polpretekle zgodovine posredno in sugestivno opravičiti miselnost teroristov.

Analiza ima v tem primeru tudi opraviti s posebnostjo, to je, z velikim problemom (skrajno) levičarskih novinarjev ali komentatorjev, ki so bili ob tem terorističnem napadu na ZDA soočeni z dilemo, kje

potegniti mejo med »upravičenim« in »neupravičenim« terorizmom. Po eni strani gojijo levičarski novinarji ali komentatorji zaradi svojih ideoloških prepričanj simpatije do palestinskih teroristov ter do tistega dela arabskega sveta, ki je bil bolj sovražen do ZDA kot ne. Avtorju se sicer zdi, da imajo te simpatije levičarskih novinarjev ali komentatorjev prave korenine ne v zavzemanju za kakršnekoli pravice Palestincev, temveč v njihovem ideološko pogojenem sovraštvu do ZDA. Nekako po reklu, sovražnik mojega sovražnika je moj prijatelj. Po drugi strani pa imajo ti levičarski novinarji ali komentatorji zaradi svojih ideoloških prepričanj odklonilen in sovražen odnos do ZDA. Prejšnji režim, kot vsi drugi v tem delu Evrope, je označeval ZDA kot največjega imperialistično kapitalističnega krivca za vse, kar je v svetu bilo, je in bo narobe. To ideološko opredelitev je retencijska elita ob razpadu prejšnjega režima prenesla v tranzicijsko Slovenijo, odsev te opredelitve pa lahko vidimo v pisanju levičarskih novinarjev ali komentatorjev. Skratka, temeljita analiza medijskega poročanja bi morala tudi ovrednotiti lovljenje ravnotežja (skrajno) levičarskih novinarjev ali komentatorjev med »upravičenim« in »neupravičenim« terorizmom.

Za potrebe te analize je treba tudi vedeti, da se je v Sloveniji razplamtela medijska propaganda proti Natu še pred terorističnim napadom na ZDA. Znana je izjava slovenskega zunanjega ministra Rupla na TV Slovenija, ko je dejal, da je njegova služba naštel več kot 300 protinatovskih člankov, objavljenih v medijih v zadnjih šestih mesecih. Pri tem je treba razumeti, da je bila ta propaganda usmerjena proti ZDA kot imperialistično kapitalističnemu protagonistu Nata. To usmeritev retencijske elite ilustrira tudi stališče Mladega foruma Združene liste, ki je aprila 1998 trosil letake z napisom »Nočemo Ameriške Teroristične Organizacije« (NATO). Mladi forum je podmladek politične stranke Združene liste, ki je parlamentarna stranka in članica sedanje vladne koalicije. Enak odnos do Nata in ZDA lahko tudi razloži objavlanje člankov, kot sta npr. komentar dr. Miheljaka, *Sobotna priloga, Delo*, 11. 8. 2001, ter ponatis iz *Der Spiegla*, objavljen v *Sobotni prilogi, Delo*, 18. 8. 2001. V prvem članku dr. Miheljak pravi, da mu je »kolega« poslal analizo s podatkom, da ima predsednik Bush inteligenčni kvocient 91, torej komaj še normalen. Drugi članek govori o tem, kako se predsednik Bush otepa problemov, vzel si je dodatnih enaintrideset dni dopusta, počasi dela, z ženo pa sta si kupila nekdanjo prašičjo farmo, kjer ob večernem soncu uživata razgled. Po pisanju *Spiegla* in poročanju Miheljakovega »kolega« je Bush len, butast in opazuje sončni zahod

s svoje prašičje farme, medtem ko uporablja Nato za uveljavljanje ameriških vojaško-ekonomskih interesov. Ta dva in preostalih tristo protinatovskih člankov je označevalo slovensko medijsko razpoloženje pred 11. septembrom 2001.

Komentarji s tendenco

Kot že rečeno, so se ob tem dogodku (skrajno) levičarski novinarji in komentatorji soočili s problemom, kje potegniti mejo med »upravičenim« in »neupravičenim« terorizmom. To svojo ideološko dilemo so poskušali rešiti tako, da so

- z moralnega stališča obsodili teroristični napad na ZDA,
- s političnega stališča še vedno pisali o ZDA kot kapitalističnem imperiju,
- razlagali vse ukrepe ameriške administracije s perspektive, da so ZDA še vedno imperij, tako kot so ga opisovali za časa hladne vojne,
- po napadu nenadoma začeli v razpravah opisovati zunanjepolitične napake, ki so jih imperialistične ZDA po njihovem mnenju naredile v zadnjih sto letih.

Konkretni primeri

Dne 13. 9. 2001 je *Delo* v Temi dneva objavilo tekst novinarja Ervina Hladnika-Milharčiča, ki med drugim pravi: *»Američani so v vojnah navajeni zmagovati. Če napadalca ne bodo hitro identificirali, lahko hitro pride do počezne vojne proti terorizmu, v kateri bo vsak indic že dokaz za odgovornost, vsaka država, ki se je kdaj poigravala z zaščito ameriških sovražnikov, pa bo tarča operacij, v katerih bo krive in nedolžne sortiral Bog.«*

Komentar: ameriški vladni predstavniki so jasno povedali, da bodo nedvoumno ugotovili, katera organizacija je odgovorna za teroristični napad, ter da bodo terjali odgovornost od samih teroristov in od držav, ki jim dajejo logistično podporo. Nič niso govorili o kakšnih »indicih«, ki naj bi nadomestili dokaze, ali o vojaških napadih na tiste, ki so se kadarkoli »poigravali« z ameriški sovražniki. Dejstvo je, da do sedaj, en mesec po terorističnem napadu na New York, ni bilo še nobene »počezne vojne«, pač pa le selektivne vojaške operacije, ki so jih ameriški vladni predstavniki napovedali. Insinuacijo, da bo ameriško sodno ali vojaško oblast zamenjal »Bog«, pa poznamo iz časa hladne vojne.

Če navedeni odstavek odmislimo iz konteksta sedanjosti, ga lahko brez težav prepoznamo kot tipično pisanje o ZDA v medijih prejšnjega režima.

Dne 13. 9. 2001 je *Delo* objavilo članek Gorazda Bohteta z naslovom *Imperij bo vrnil udarec*, v katerem med drugim pravi: »Osama bin Laden ... ima veliko motivacije, sovraštva, denarja in tudi terorističnega know-howa, toda strokovnjaki useeno dvomijo, da bi bila njegova skupina – ali sploh katera koli teroristična skupina – sposobna sama načrtovati in učinkovito izvesti ... teroristični napad.« Nato pisec članka razglablja o treh scenarijih, ki da jih lahko pričakujemo glede na reakcijo ZDA: »minimalistični scenarij« bi pomenil »sesuti vsa znana oporišča Osame bin Ladna in izbrane cilje v državah, ki so mu nudile pomoč«, »srednji scenarij« bi bil »selektivno udariti po vseh bližnjevzhodnih in srednjevzhodnih državah, ki jih v ZDA dojemajo kot sovražnike, ne glede na to, ali so bile neposredno vpletene v napad na New York ali ne«. »Maksimalistični scenarij«, ki po avtorjevem mnenju »sicer ni verjeten, pa tudi ne povsem izključen«, pa je »serija preventivnih vojaških akcij v vseh t. i. odpadniških državah, kamor poleg Bližnjega in Srednjega vzhoda sodita še predvsem Kuba in Severna Koreja ...«

Komentar: dne 5. 10. 2001 je bilo mogoče na internetu prebrati tole: »U.S. administration officials presented similar evidence to NATO allies in Brussels on Tuesday and to Pakistan, which neighbors Afghanistan and has relations with that country's ruling Taliban militia. Pakistani Foreign Ministry spokesman Mohammed Riaz Khan said Thursday the evidence against bin Laden was sufficient to indict him for the Sept. 11 attacks.«

Ali po slovensko: »Uslužbenci ameriške administracije so v torek predstavili podobne dokaze zaveznikom Nata v Bruslju ter Pakistanu, ki meji na Afganistan in ima (diplomatske) odnose z tamkajšnjo talibansko vojaško upravo. Predstavnika pakistanskega zunanjega ministrstva Mohammed Riaz Khan je v četrtek izjavil, da so dokazi, ki obremenjujejo bin Ladna, zadoščajo za to, da je ovaden za napad 11. septembra.«

Ravno tako je bilo mogoče na internetu zaslediti komentar na govor britanskega premiera Blaira, ki med drugim pravi: »Blair said government ministers and the leaders of the British opposition had seen the full evidence and 'have absolutely no doubt that Bin Laden and his network are responsible' for the Sept. 11 attacks ... Details, including the names and sources behind the evidence, were excised for security

reasons, but Prime Minister Tony Blair said authorities know much more than they can say publicly.«

Ali po slovensko: »Blair je dejal, da so bili ministri in vodje britanske opozicije seznanjeni s vsem dokaznim gradivom in da 'niti najmanj ne dvomijo, da so bin Laden in njegove povezave odgovorni' za napad 11. septembra ... Podrobnosti, skupaj z imeni in viri, ki so za dokaznim gradivom, so bile izpuščene iz varnostnih razlogov, vendar je ministrski predsednik Tony Blair dejal, da pristojni organi vedo veliko več, kot pa je mogoče javno povedati.«

Ta dejstva negirajo utemeljenost pisanja v *Delovem* članku o strokovnjakih (kakšnih strokovnjakih?), ki dvomijo o tem, da je bin Ladena skupina organizirala teroristični napad. Edini učinek takega pisanja na bralca je insinuiranje nesposobnosti obveščevalnih služb ter civilne in sodne oblasti v ZDA, to pa ni v skladu z demokratično percepcijo ZDA, temveč s percepcijo mišljenja vrednostne matrice prejšnjega režima. V isto kategorijo sodi tudi naslov članka, *Imperij bo vrnil udarec*. Imperij ni demokratična državna ureditev, vendar, sodeč po naslovu so ZDA imperij. O treh scenarijih, o katerih govori članek, pa komentar pravzaprav ni potreben. Napovedovanje možnosti ameriškega vojaškega napada na vse države, ki jih ZDA dojemajo kot sovražne (tudi če niso!), ne glede na to, ali so bile vpletene v napad, in »ne povsem izključen« vojaški napad kar na ves Vzhod ter Kubo in Severno Korejo je moč oceniti le kot medijskopropagandno pisanje iz časov hladne vojne.

Pripomniti je treba, da je bil v isti izdaji časopisa *Delo*, 13. 9. 2001, na prvi strani objavljen članek z naslovom *Vojna napoved teroristom*, v katerem lahko beremo med drugim tudi: »... *Predsednik Vladimir Putin in ameriški kolega Bush sta se po telefonu dogovorila, da se bosta njuni državi skupaj borili proti terorizmu ... pri FBI so sporočili, da imajo ameriške oblasti verodostojne dokaze o storilcih terorističnih napadov, vendar doslej še niso aretirale nikogar ... prvič od ustanovitve Nata so v severnoatlantskem zavezništvu omenili možnost uresničitve določila washingtonske pogodbe, ki zaveznicam narekuje, da priskočijo na pomoč napadeni sočlanici ... to bo sprožilo akcije, ki jih predvideva peti člen pogodbe, so sinoči poudarili veleposlaniki držav zavezništva in pooblastili lorda Robertsona, da o tem obvesti generalnega sekretarja OZN Kofija Anana ...*«

Prav lahko vidimo, da je ta članek, ki vsebuje točno poročane novice in dejstva, v popolnem nasprotju z komentarji, mnenji in insinucijami, ki so opisane zgoraj in objavljene v isti številki *Dela*. De-

jansko ta članek s točnim poročanjem negira verodostojnost opisanih komentarjev in insinucij, kar kolikor toliko pozornemu bralcu ne uide. Dejstvo pa je, da je tako dualistično in tendenciozno-ideološko časopisno pisanje značilnost uredniškega novinarstva prejšnjega režima ter je usmerjeno tako, da bralcu, ki mu prenaša očitno točne novice, obenem ponuja tudi ideološko opredeljena mnenja in ocene, ki so sicer v nasprotju s točnimi novicami. Vendar povprečen bralec ali nekdo, ki je navajen takega prenašanja novic še iz prejšnjih časov, tega ne dojame kot logično nasprotje, temveč kot separatne novice, ki so vse avtentične in točne.

Dne 15. 9. 2001 je *Delo v Sobotni prilogi* objavilo članek *Imperij v stiski* urednika Janka Lorencija, v katerem med drugim komentira delo FBI in CIA ter pravi: »Krivca bi lahko sfabricirale osramočene varnostne službe in ga ponudile politiki, ki bi ga z olajšanjem sprejela, tudi če v njegovo krivdo ne bi bila trdno prepričana.«

Komentar: spet poimenovanje ZDA imperij. Kateri imperij pa je še bil demokratičen? Uradna slovenska zunanjepolitična opredelitev je, da se pridruži demokratični Evropi. Po pojmovanju Evrope in drugega demokratičnega sveta so ZDA gospodarska in vojaška velesila z demokratično ureditvijo. Ob tem pa eden od urednikov osrednjega slovenskega časnika *Delo* insinuira, da so ZDA imperij, torej, da niso demokracija. Naprej: trditev, da bi lahko »krivca sfabricirale varnostne službe«, politika pa bi ga »z olajšanjem sprejela, tudi če v njegovo krivdo ne bi bila trdno prepričana«, je navadna nesramnost, zaradi katere bo, ker so jo brali tudi Američani, slovenski ugled v tujini slabši. Novinar prejšnjega režima in zdaj eden od urednikov osrednjega slovenskega časopisa *Delo* mirno reče, da dandanes sodna oblast v ZDA lahko fabricira montirane politične procese. Montirani sodni procesi so bili značilnost hladne vojne in znotrajpartijskih obračunov realsocialističnih držav, ne pa današnje ZDA.

Prav tam, dne 15. 9. 2001, je *Delo v Sobotni prilogi* objavilo komentar dr. Miheljaka, ki podnaslavlja svoj članek z *Merili v Ameriko, zadeli demokracijo*, skladno z urednikom Lorencijem, da je Amerika eno, demokracija pa drugo. Potem ponovi tudi njegovo insinucijo o montiranih procesih, vendar na samosvoj način, s citatom objave nekega društva SOS v zvezi z iskanjem prostitutk »... Če ste slišali ... kakšne spolne usluge, ali če veste za kakšno javno hišo ... zanimajo nas podatki ... ne glede na to, ali ste prepričani, da je res ali ne.«

Komentar: objavo tega poudarka v rdeči barvi in večjih črkah pod istim naslovom in v istem sestavku, ki obravnava teroristični napad,

Merili v Ameriko, zadeli demokracijo, lahko uvrstim le v najbolj surovo obliko propagande prejšnjega režima proti razrednim sovražnikom. Pisanje, ki povezuje montirane politične procese, imperialiste, prostitutke ter teroristični napad na ZDA in tisoče mrtvih, je s stališča zahodne civilizacijske etike nesprijemljivo. Obenem pa je tudi indikator etične ravni v osrednjem slovenskem dnevniku.

Dne 17. 9. 2001 je *Delo* v Temi dneva objavilo besedilo novinarja Radovana Kozmosa, v katerem med drugim pravi: »... Pa čeprav se je težko otresti občutka, da je bil tokratni zračni napad usmerjen predvsem proti ZDA – samovoljni, samozadostni in čedalje bolj arogantni sili. Ki ji je morda prav pošastno razdejanje v njenih dveh najslavnejših mestih ponudilo priložnost, da enkrat za vselej obračuna s posamezniki, ki so ji že dolgo trn v peti, hkrati pa (tudi dokončno?) uveljavi svoj dominantni, malone imperialistični položaj na planetu ...«

Komentar: misel, da so ZDA imperij, samovoljne, samozadostne, arogantne itn., se stalno ponavlja. Novinar ima seveda pravico do svojega prepričanja. Vendar, nekaj dni po tem, ko so tisoči izgubili življenje v terorističnem napadu, je insinucija, da bo to dalo »priložnost« arogantnim ZDA za obračun z vsemi nasprotniki in za utrditev njihovega imperialističnega položaja v svetu, cinična različica vrednostne matrice prejšnjega režima. To je mogoče »tema dneva« retencijske politične elite v Sloveniji, ni pa tema dneva kateregakoli normalno čutečega in demokratično usmerjenega Slovenca ali Slovenke.

Dne 21. 9. 2001 je *Delo* objavilo članek *Rekviem za demokracijo* novinarja Zdenka Matoza. V njem med drugim pravi: »Nedavni dogodek je močno ogrozil slavni peti amandma ameriške ustave, ki zagotavlja svobodo govora in mišljenja ... ameriška korporacija Clear Channell Communications ... v lasti ima 1170 radijskih postaj ... je objavila seznam 150 skladb, ki imajo sporna in neprimerna besedila, s priporočilom, naj jih ne predvajajo po njihovi radijski mreži.« In potem naprej: »Totalitarizem se lahko uvaja postopoma ... prepoved 150 skladb je lahko že prvi korak v to smer ... lahko se stopnjuje v smer posebnih pooblastil, izrednega stanja in državnega terorizma ... kmalu se lahko zgodi, da bi ob hudi prometni nesreči prepovedali vse pesmi o vlakih.«

Komentar: gre za priporočilo lastnika 1170 radijskih postaj v ameriški državi Texas, naj ne predvajajo rapovskih pesmi, nastalih pred terorističnim napadom, katerih vsebina je agresivna (npr. *Shoot Down in Flames*, *War Pigs*, *Suicide Solution* itn.), ker so neprimerne za čas in razporeženje po terorističnem napadu in več tisoč smrtnih žrtvah.

Novinar iz tega naredi afero o ogroženosti človekovih pravic, insinuira ogroženost (!!!) petega amandmaja ameriške ustave, spekulira o uvedbi državnega terorizma v ZDA in končuje s cynično pripombo, naj bi ob železniških nesrečah prepovedali pesmi o vlakih. Da bo stvar jasna, pa naslovi članek z insinuacijo rekviema demokracije v ZDA.

Nadaljnji komentar pravzaprav ni potreben, kot vse kaže, gre ljudem s staro mišljenjsko matrico ameriška demokracija skrajno na živce, v javnosti jo črnijo na vse mogoče načine. Ti načini očrnjevanja ZDA so iracionalni in značilni za provincialno, ideološko samozadostno miselnost. V tem primeru se povsem upravičeno postavlja vprašanje: Ali dejstvo, da na dan pogreba maršala Tita slovenski radio ni igral poskočnic in polk, pomeni kršenje svobode govora, uvedbo totalitarizma in državnega terorizma v SFRJ? Tako sklepanje in trditev bi bila seveda nesmiselna, ravno tako, kot je to o ZDA, vendar slednjega lahko beremo v osrednjem slovenskem dnevniku.

Prejšnji režim je seveda bil totalitarren, vendar ne zato, ker ni igral slovenskih poskočnic in polk na dan smrti maršala Tita. Totalitarren je bil zaradi drugih razlogov, katere bi novinar, če bi hotel biti objektivni in če bi že hotel, lahko primerjal z razmerami v ZDA in ugotovil, kaj je totalitarizem, kaj pa demokracija.

Dne 26. 9. 2001 je časopis *Delo* objavil intervju z ameriško veleposlanico Nancy Ely-Raphael pod naslovom *Boj proti terorizmu ne bo vojna*. V tem sicer vsebinsko zanimivem intervjuju je bil neposredno tudi izpostavljen napačen prevod ameriške besede *war*. Stvar je v tem, da so slovenski mediji prevajali izjave ameriških politikov *war against terrorism*, kot da grejo ZDA v *war*, vojno. Američani so govorili o selektivnih vojaških posegih, ne pa o »vojni« v klasičnem smislu, dosledno je bil uporabljen izraz *war against terrorism*, ki poleg napovedanih selektivnih vojaških akcij obsega tudi vrsto drugih ukrepov. Napačen prevod tega izraza z »vojno« je le dodajal navidezno verodostojnost tistim komentarjem, ki so govorili o obsežnih unilateralnih vojaških napadih ZDA ter jih s tem označevali kot imperialistične in nedemokratske.

Da je tako, je razvidno iz omenjenega intervjuja, v katerem ameriška veleposlanica na vprašanje: »*Ali veste, za kakšne vrste vojno naj bi šlo?*« odgovarja: »*To ni vojna, ampak kampanja proti terorizmu ...*« To je bila prva pravilna interpretacija ali prevod besed *war against terrorism* v slovenskih medijih, uporabila pa jo je ameriška administracija v zvezi s terorističnim napadom. Vsak slovar angleščine pove, da ima beseda *war* več pomenov, splošno znani so izrazi *war on drugs*, *war on po-*

verty, war on crime, war on disease itn. To je, so splošno znani, le urednikom slovenskih medijev niso. Ti so, iz neznanja ali pa zavestno, prevedli besedo *war* z »vojno«, s čimer so le še podprli sliko imperialističnih in nedemokratičnih ZDA.

Skratka, ameriški izraz *war against terrorism* se pravilno prevaja kot »kampanja proti terorizmu«, kot pravi ameriška veleposlanica, ali pa tudi, recimo, kot »boj proti terorizmu«. V slovenščini poznamo boj proti mamilom, boj proti kriminalu, boj proti diskriminaciji itn. V vseh teh primerih gre za kampanjo s sočasno uporabo različnih sredstev, ki lahko obsegajo tudi vojaško ali policijsko silo, ne pa za vojno v klasičnem smislu. Začuda uredniki slovenskih medijev teh slovenskih izrazov ne poznajo, ali pa jih nočejo poznati.

Na tem mestu bi bilo treba omeniti še en primer napačnega prevoda, ki je našel svojo pot v slovenske medije. Nekaj dni po terorističnem napadu se je v ameriški administraciji pojavil vzdevek *Infinite Justice* kot delovno ime za vse ameriške protiteroristične dejavnosti. Po ugovorih islamske skupnosti, katero je motila beseda *justice*, je bilo delovno ime preimenovano v *Enduring Freedom*. To preimenovanje je komentiral ameriški zunanji minister Colin Powell, rekoč, da so pač nekateri v administraciji mislili, da bi bil izraz *infinite justice* primeren: če to koga moti, posebno pa muslimane, ni nobenega razloga, da ne bi premislili, kako ga spremeniti. Torej, mirna ugotovitev, da izbira besed pač ni tako zelo pomembna, vsaj za Američane ne. V času pa, ko se je govorilo o *infinite justice*, so slovenski mediji to prevedli s »križarsko vojno«. Edini komentar pri tem prevodu je lahko ta, da je za tako prevajalsko domišljijo potrebna res velika mera ideološke propagandne (ne)spretnosti.

Dne 1. 10. 2001 je *Delo* v Temi dneva objavilo tekst novinarja Ervina Hladnika-Milharčiča z naslovom *Očka, kaj boš počel v vojni?* Novinar komentira ameriško TV oddajo Billa Maherja, ki si je, kot pravi, privoščil nekaj norčavih pripomb o predsedniku Bushu, njegovih izjavah, njegovem vedenju itn. Kot posledico tega so oglaševalci umaknili svoje oglase in oddaja se je znašla brez finančnih sredstev. Novinar nadaljuje: »... Ko se Amerika pogleda v zrcalo medijev, se ne prepozna več. V državi, kjer svobodo izražanja pogosto cenijo bolj kot življenje in kjer so spodnje perilo Billa Clintona vsak večer obrnili okoli, ni bilo zaznati nobenega glasnega protesta ... ameriški mediji so postali monokultura in gojijo samo še sladkorni trst ...« Potem pa konča: »Če je kdo imel dvome o resnosti ameriškega odgovora, bi mu jih to moralo odpraviti.

Američani se niso pripravljani norčevati niti doma, na krajih, ki so namenjeni smehu. Nikjer na svetu ne bodo dopustili šale.

Komentar: besedilo vsebuje trditve, ki so resnične, in pa take, ki seveda niso in ki so obenem tudi žaljive. Res je, da v ZDA svobodo izražanja pogosto cenijo bolj kot življenje. Trditev, da so ameriški mediji postali monokultura, ki goji samo še sladkorni trst, pa je nizkotna žaljivka vseh ameriških novinarjev in urednikov. Opis ameriških medijev kot monokulture sladkornega trsta, medtem ko Američani še pokopavajo svoje mrtve, je – bi lahko rekel – ena izmed najbolj cinično prezirljivih oznak čustev Amerike in Američanov, kar jih je avtor bral v zadnjem času. Dalje: res je, da se Američani niso nikjer pripravljani norčevati ob terorističnem napadu na New York in Pentagon, in zelo verjetno je, da norčevanja na to temo s strani drugih, pa naj bo to tudi slovenska retencijska uredniška elita ali slovenski novinar, ne bodo »razumeli«. Zanimivo bo spremljati, kateri komentatorji se bodo s svojega retencijskoideološkega stališča v slovenskih medijih še naprej »norčevali« na temo terorističnega napada.

Ob tem članku, ki govori o ameriški medijski monokulturi sladkornega trsta, pa je primerno postaviti isto vprašanje, kot je bilo že prej postavljeno v zvezi s pisanjem o koncu svobode govora in uvedbi državnega terorizma v ZDA. Ali dejstvo, da si ob pogrebu maršala Tita slovenski mediji niso privoščili nobenih norčavih pripomb o preminulem maršalu ter da so tudi slovenski profesionalni komedijanti, ki živijo od norčevanja, takrat umolknili, ali to dejstvo označuje takratno jugoslovansko novinarstvo na splošno in vse urednike in novinarje posamično kot slovensko medijsko monokulturo sladkornega trsta? Če človek presoja pisanje slovenskih medijev s takimi primerjavami, katerim ne moremo odrekati objektivnosti, potem se ne more izogniti oceni, da je pod vso slovensko medijsko navidezno svetovljansko usmerjenostjo pravzaprav le provincialno in ideološko obarvana samozadostna miselnost.

Dne 3. 10. 2001 je *Delo* objavilo članek *Med washingtonskimi jastrebi in golobi* novinarja Vesa Stojanova. Članek označuje zunanjega ministra ZDA Colina Powella kot goloba, kar je, če nič drugega, zelo zabavno, saj je Powell profesionalni vojak. Nadaljnje vsebine članka tu ne bomo analizirali, pomudili pa se bomo ob naslovu. Jastrebi in golobi jasno spominjajo na dikcijo v obdobju hladne vojne. V vseh ameriških poročilih, ki jih je avtor poslušal ali bral, te opredelitve ni zasledil, zato domneva, da je zrasla na slovenskem zelniku. To pa se

lahko interpretira le kot medijska kampanja – že spet imamo ameriške jastrebe, zdaj nam imperialisti spet grozijo z vojno.

Dne 22. 9. 2001 je *Delo v Sobotni prilogi* objavilo komentar dr. Mihelejaka Plemeniti, a nekoliko kratkovidni orel. Med drugim komentator pravi: »... njihov predsednik (tj. Bush, opomba) je začel pred kamerami duhovičiti in je klical k maščevanju s primeri iz hollywoodskih westernov, češ, za bin Ladna velja geslo Wanted, dead or alive. Nisem sicer prepričan, da se da na tak način vojno voditi in dobiti, a zagotovo se da zanj navdušiti množice, željne maščevanja ... no, po doslej slišanim in videnem se prav lahko zgodi, da bomo gledali vojno med talibani in telebani.« In potem: »A ne izjemno veliko število mrtvih v Ameriki, ne gostoljubje talibanskega režima teroristom, ne mednarodno pravo ne dovoljujejo kvalificiranega terorističnega akta kot vojne proti neki suvereni državi ... doslej se je Amerika spuščala v podobne avanture predvsem sama, sedaj vlečejo za seboj še zaveznike iz severnoatlantske zveze ...« Članek sklene z mislijo, da naj se Slovenija ne pridruži Natu.

Komentar skorajda ni potreben. Toliko protiameriškega gneva je kar težko stlačiti v en sam komentar. Vsekakor pa si lahko predstavljamo, da bodo Američani, pa tudi vsa Evropa, z zanimanjem brali komentar v osrednjem slovenskem dnevniku, kjer so Američani »telebani« in kjer je peti člen severnoatlantske pogodbe, ki govori o vzajemni pomoči ob napadu na članico Nata, okvalificiran kot teroristični akt. Stališče komentatorja osrednjega slovenskega časopisa *Delo* je torej, da bo kakršenkoli vojaški poseg ZDA in zaveznikov Nata na območju Afganistana teroristični akt. Dejstvo je, da je dne 7. oktobra 2001, ko se je začela vojaška operacija ZDA in Velike Britanije v Afganistanu, talibanski režim javno izjavil natančno isto, to je, da je ameriška vojaška operacija teroristično dejanje. Imamo torej komentatorja osrednjega slovenskega časopisa *Delo*, katerega stališče do vojaške operacije v Afganistanu je identično s stališčem talibanskega režima.

Tik pred koncem lektoriranja tega poročila so se nekateri novinarji v javnosti branili pred očitki pristranskega in tendencioznega pisanja o terorističnem napadu na ZDA s tezo, češ, novinarji so pri svojem pisanju svobodni. Ta teza, kakor je bila postavljena, zavaja. Novinarji (kakor tudi vsi drugi državljani) imajo v demokracijah seveda z ustavo zagotovljeno svobodo govora, kar je ena izmed temeljnih značilnosti demokracije. Druga temeljna značilnost demokracije pa je zasebno lastništvo, kar zajema tudi časopise. Sinteza teh dveh temeljnih potez demokracije odseva v pluralističnih medijskih prostorih, ki jih najdemo v

vseh zahodnih demokracijah. Tam lahko vsak novinar svobodno piše, objavlja pa svoje pisanje v časopisih, katerih uredniška politika zrcali – bolj ali manj – novinarjeva prepričanja. Uredniške politike so različne, časopisov pa je veliko, zato lahko vsak novinar realizira svojo pravico do svobodnega pisanja.

V Sloveniji pa tega ni. Pri nas ni pluralističnega medijskega prostora, vsi časopisi z veliko naklado imajo zelo podobno usmerjene uredniške politike, povsod uredniki praviloma predstavljajo retencijske elite prejšnjega režima. Zato lahko »svobodno« pišejo le tisti novinarji, ki se povéčini strinjajo z eno samo politično usmeritvijo.

Posledice te enosmerno političnoideološke usmeritve množičnih tiskanih medijev so prišle polno do izraza ob terorističnem napadu na ZDA. Prej navedeni primeri iz osrednjega slovenskega dnevnika to jasno ilustrirajo. Preprosto povedano, brez pluralističnega medijskega prostora imamo enoumje.

Drugo vprašanje, ki se lahko z vso pravico postavlja ob svobodi pisanja, pa je zunanjepolitična škoda, ki jo lahko povzročita uredniška politika in tako komentatorsko pisanje, kot je opisano in analizirano zgoraj. Tako na primer pisanje o vojni med »talibani in telebani« kot tudi drugi navedeni primeri ne morejo koristiti državnim interesom Slovenije, temveč jim škodijo. Novinarji in komentatorji, ki žele tako pisati, imajo vso pravico do svojega mnenja in do tega, da ga pisno izrazijo, vendar naj si za svoj publicistični prostor izberejo politično opredeljena glasila, ki ustrezajo njihovim pogledom. Osrednji slovenski časnik, ki je neposredno in posredno v delni lasti države, si takega pisanja ne bi smel dovoliti. Če pa si ga, je nujen sklep, da uredniška politika podpira tako pisanje in tako politično usmeritev, ki škodujeta interesom države.